

De resultaten van deze waarnemingen samenvattend mogen we zeggen dat duidelijke verschillen werden vastgesteld in de oppervlaktefauna van de verschillende terreinen. Het dagelijks ritme in de activiteit doet zich voornamelijk voor als een dag-nacht-ritme, waarbij de activiteit van nachtdieren minder streng gebonden lijkt aan de nacht dan de activiteit van dagdieren aan de dag. Met uitzondering van de Bosmestkever bleken alle typische dagdieren bewoners van de open terreinen te zijn of m.a.w. *Geotrupes silvaticus* was het enige bosdier dat een exclusieve dagactiviteit vertoonde. Uiteraard mag dit niet gezien worden als een algemene regel. Het geldt slechts voor de ter plaatse gedurende die tijd aangetroffen soorten. Toch schijnt

de tendens te bestaan dat in open terreinen soorten met dagactiviteit overheersen, terwijl in bossen voornamelijk nachtactieve soorten voorkomen. Slechts bij twee soorten werden duidelijke aanwijzingen gevonden voor een positief verband tussen activiteit en temperatuur.

De verschillen in predatie-intensiteit in de diverse terreinen, noch de periodiciteit in de predatie zijn in duidelijk verband te brengen met de activiteit van de predatorische oppervlaktefauna. Wel lijkt de methode bruikbaar voor het verkrijgen van een beter inzicht in de predatie-activiteit op de bodem. Hiertoe zal echter nauwkeurige continue waarneming noodzakelijk zijn, waardoor het mogelijk is vast te stellen wat in feite met de prooien gebeurt.

OVER HET BROEDEN VAN DE SCHOLEKSTER IN NEDERLAND

HANS BLAAK.

Hoewel nog tal van aanvullende gegevens nodig zijn en nog vele nieuwe problemen nadere studie behoeven, rechtvaardigen de thans verkregen resultaten zeer zeker een voorlopige publicatie, een globaal overzicht. De uitkomsten van een onderzoek, dat voor een deel steunt op waarnemingen van anderen, dienen overigens kritisch beschouwd te worden. Enerzijds melden verschillende waarnemers — naar later vaak vastgesteld kon worden — eenzelfde feit; anderzijds blijven vele andere verschijnselen onopgemerkt en ongemeld. Ook veroorzaakt de steeds toenemende populariteit van het waarnemen der vogels vele „nieuwe gevallen”, die echter alleen nog nimmer vermeld werden, hoewel ze reeds geruime tijd voorkwamen.

Deze en andere problemen deden zich veelvuldig voor bij het onderzoek naar het voorkomen van de Scholekster (*Haema-*

topus ostralegus) als broedvogel in Nederland. De lezers van De Levende Natuur, die hun medewerking verleenden, zeg ik langs deze weg hartelijk dank.

Uit de literatuur was reeds bekend, dat de Scholekster soms vreemde plaatsen uitkiest om zijn eieren te deponeren. Over de verzorging van het nest verschenen eveneens uiteenlopende berichten. In „De Wielewaal” (oktober 1954) beschreef Grootaers een nest op het platte dak van een bunker: „Ik vond er stukjes mosselschelp en vrij grote keitjes; de bekleding bestond uit stukjes geroest kippengaas van een paar centimeter. Daar deze draad nergens ter plaatse was te zien, werd ze van elders door de vogels hierheen gebracht.” Een soortgelijk geval deed zich nabij Leiden voor op een betonnen brug, hoewel daar van nestbekleding geen sprake was. Een even uitzonderlijk broed-

Fig. 1. *De Scholekster in Friesland.*

geval deed zich sinds 1936 regelmatig voor te Heerenveen. Een scholeksterpaar broedde daar nu eens op een dak van een ziekenhuisbarak, dan weer op de H.B.S. De eieren lagen daar in het grind op de asfalt-dakbedekking. De doorgaans al vrij grote jongen bereikten zwevende van dak tot dak de begane grond (meded. J. Nicolai).

Op spoorbanen, nestelend op het grind, wordt de Scholekster helaas meermalen verrast door de aansnellende trein en gedood. Op de rivierkribben, tussen de grote keien, wordt de wonderlijke vogel ook talrijk broedende aangetroffen, evenals op zandafgravingen, opgespoten terreinen, bouwputten en wegbermen. Al deze wisselende terreingesteldheden betreffen ongeveer 30 % van de gemelde broedgevallen. Voor het overige gaat — buiten strand en duinen — de voorkeur uit naar braakliggend of juist bewerkt land (20 %) en weiden (50 %).

Een beslist niet toevallige omstandigheid is het voorkomen van een of ander vast punt in de nabijheid van het nest. Mogelijk is de nestkuil met opzet bij zo'n punt (een paaltje, een pol gras, een bepaalde

bloem) gemaakt of is zo'n baken bij het nest gebracht (stro, takjes, aanspoelsel). Proeven in een weiland — overigens moeilijk uitvoerbaar — leverden weinig resultaat op. Toch lijkt aannemelijk, dat dergelijke punten opzettelijk zijn gekozen, ter wille van oriëntatie. Ook bij Kieviten in de duinen viel dit meer of minder duidelijk vast te stellen.

Het in kaart brengen van broedgevallen van de Scholekster leverde goede resultaten op. Opmerkelijk was het samenvallen van de verbreiding over ons land met het voorkomen van de graslandgebieden. Bezien wij de prov. Friesland, waar de bodem voor een belangrijk gedeelte uit weidegebieden bestaat, dan zien we daar de belangrijkste broedplaatsen van de Scholekster in die gebieden bijeen (fig. 1). Een blik op een kaart van de graslanden in Nederland laat onmiddellijk de voornaamste provincies zien: Friesland, Zuid- en Noordholland. De gegevens over de aantallen Scholeksters uit P. A. Kokke: „De Weidevogelstand in Nederland tot 1955” (tabel 1) tonen hiermede een treffende overeenkomst: buiten het kustgebied

Tabel 1. De huidige stand van de Scholekster als broedvogel in Nederland.

Provincie	Aantal paren
Groningen	100— 300
Friesland	4000— 6000
Drente	50— 100
Overijssel	200— 300
Gelderland	50— 100
Utrecht	50— 100
Noordholland	600— 1000
Zuidholland	400— 600
Zeeland	1000— 1500
Noordbrabant	20— 50
Limburg	20— 50
Waddeneilanden	1500— 2000
Totaal	8000—12000

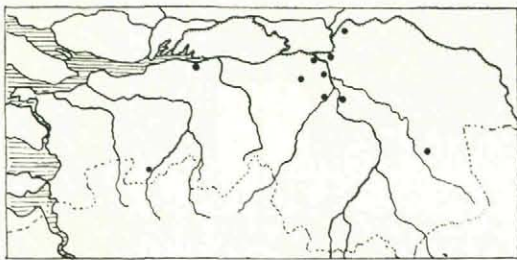

Fig. 2. *De Scholekster in Noordbrabant.*

(strand en duinen met een strook weiden daarachter) herbergen genoemde provincies de meeste broedparen, resp. 4000, 400 en 600. Nog opvallender wordt dit als we de situatie bezien in een gebied met een gering aantal Scholeksters, bv. de provincie Noordbrabant (fig. 2). Daar is het voorkomen van de Scholekster als broedvogel sterk gebonden aan de weidegebieden.

De algemene situatie kan als volgt geschetst worden. De Scholekster is een broedvogel, die voor nestplaats velerlei terreingesteldheid voor lief neemt. Zijn keuze lijkt veeleer bepaald te worden door de rijkdom aan voor hem geschikt voedsel. Op of in de omgeving van die plaatsen broedt hij zijn eieren uit, waarna hij zijn jongen al spoedig naar het voedselrijke gebied leidt. Voorheen broedde hij voornamelijk in het kustgebied, waar slikken en schorren tot zijn beschikking stonden (vgl. Zeeland en de Waddeneilanden in tabel 1). Nu heeft hij zijn broedgebied aanzienlijk landinwaarts uitgebreid, waar de weidegebieden hem voldoende voedsel waarborgen.

Als model voor het landinwaarts voorkomen van de Scholekster en speciaal op de wat drogere, weide-arme gebieden, kan gelden het broedgeval bij Esch, Noordbrabant (meded. A. H. de Weyer) (fig. 3). In de omgeving van de laag gelegen weilanden langs de rivier de Dommel

en grenzend aan percelen hoger weiland (A) en dennenaanplant (C), lag het nest op een zandige akker (B) waarin gras was ingezaaid. Het legsel telde 4 eieren.

De legselgrootte bij de Scholekster vertoont eveneens — moeilijk te bewijzen — correlatie met zijn voorkomen in verschillende streken. In het droge duingebied bestaat de nestinhoud vaak uit 3, soms 2, soms 4 eieren. Dit laatste echter zelden. In weilanden, waar de voedselrijkdom zoveel groter is, vinden we zelden 2, soms 3, maar meestal 4 eieren per nest. Dit is overeenkomstig de legsel-verhoudingen van bv. de Wilde Eend. In de duinen vinden we 6—10 eieren, in de weilanden vaker 10—13 eieren per legsel, terwijl zeer grote legfels van meer dan 13 eieren soms voorkomen in de buurt van eendenkooien, waar de vogels goed onderhouden worden. Als we deze voorlopige indrukken even samenvatten tot: de Scholekster is bezig zich te ontwikkelen tot een belangrijke weidevogel, dan kunnen we deze op zich zelf weinig zeggende zin aanvullen met: en er is veel kans op dat het hem voor de wind blijft gaan. Het feit dat de Nederlandse bodem voor 35 % uit grasland bestaat, waar de Scholekster met succes zijn jongen kan groot brengen, zijn legselgrootte, en zijn aanpassingsvermogen waar het terreinkeus betreft, zijn factoren, die de soort, menselijkerwijs gesproken, van een goede toekomst als weidevogel verzekerd doen zijn.

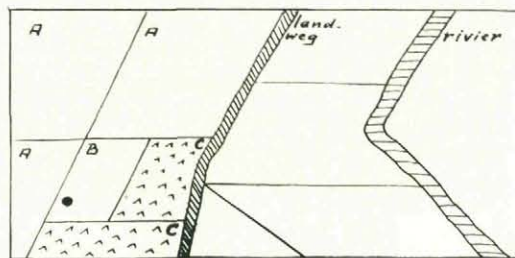

Fig. 3. *Het broedgeval bij Esch (N.B.).*